

ILUSTRÁTORKY/ILUSTRÁTOŘI

Bc. Lenka Kurovská

Vystudovala obor Sociální pedagogické vzdělání a časově působí jako arteterapeut. Malbě a ilustraci se začala věnovat nejprve zájmově, později tyto činnosti propojovala se svou profesí. Její první ilustrace se objevovaly v informačních materiálech s tematikou náhradní rodinné péče a v osobních knížkách pro děti. Ilustrovala sbírku fejetonů Kláry Mandausové Holky s voctem (nakl. MF, 2018). Má za sebou deset samostatných výstav své volné malířské tvorby v ČR i zahraničí.

Mgr. Pavel Dulík

Vystudoval Užitou malbu na Zlínské soukromé vyšší odborné škole umění a Informační studia a knihovnictví na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. V závěrečné práci se zabýval tématem vizuálního vnímání, které jej nepřestává fascinovat. Věnuje se ilustraci, grafice, sporadicky i klasické malbě. Jeho druhým oborem je IT a rád tyto zájmy propojuje. Ve volné tvorbě se momentálně zaměřuje na zpracování malých vyslechnutých a prožitých příběhů. Zúčastnil se několika společných výstav.

Mgr. Aneta Čechová

Vystudovala bakalářský obor Vizuální kultura se zaměřením na vzdělávání v kombinaci s oborem historie na Fakultě pedagogické Západočeské univerzity v Plzni. V roce 2018 dokončila na téže univerzitě navazující magisterský program historie – výtvarná výchova pro 2. stupeň základních škol. Během studia získala certifikát galerijní animace, který jí umožňuje vzdělávat žáky v galerijních prostorách, a jako členka střediska SOHI, spolupracujícího se Západočeskou univerzitou, se soustředí zejména na popularizaci orální historie. Nově se jako metodik výtvarné výchovy podílí na projektu Společně do muzea a zároveň působí jako historický průvodce v přeshraničním česko-bavorském programu park Bärnau. V současné době, mimo své nynější pedagogické působení na Církevní ZŠ a SŠ, vytváří grafiky pro didaktické publikace katedry historie a dětské ilustrace pro sešity k hravé historii.

ČASOVĚ TEMATICKÝ PLÁN A VÝSTUPY RVP ZV

NÁVRH ČASOVĚ TEMATICKÉHO PLÁNU – GEOGRAFICKÁ ČÁST

Měsíc (hodinová dotace)	Tematický celek	Počet hodin
ZÁŘÍ (6)	O krajině kolem nás	1
	Objevujeme svět kolem nás	1
	NÁŠ REGION	
	Naše obec, náš domov	2 + 1*
	Co nám řekne mapa	2 + 1*
ŘÍJEN (7)	CO NÁS SPOJUJE?	
	Jsme Češi	1
	KDE JSME NA MAPĚ?	
	Česko na mapě Evropy	1
	Česko na mapě světa či glóbu	1
	CO JE KOLEM NÁS	
Hory i nížiny aneb Povrch Česka	3	
Řeky a vodní nádrže Česka	1	
LISTOPAD (8)	Řeky a vodní nádrže Česka	2 + 1*
	KRAJE	
	Kraje České republiky	2
	Naše hlavní město	1
	Krajská města	1
	OBYVATELÉ ČESKA	
Jak se mění počet obyvatel?	2	

Měsíc (hodinová dotace)	Tematický celek	Počet hodin
PROSINEC (5)	Proč je důležité mít údaje o obyvatelstvu?	1
	Menšiny v Česku	1
	Náboženství	1
	MĚSTA A VESNICE Proč lidé zakládali sídla?	2
LEDEN (7)	Jak vypadají sídla v dnešní době?	2
	Život ve městě a na vesnici	1 + 1*
	Kde postavit dům?	1
	HISTORICKÉ PAMÁTKY	
	Památky v Česku	1 + 1*
	Ochrana památek	1
Závěrečné opakování	1	

NÁVRH ČASOVĚ TEMATICKÉHO PLÁNU – HISTORICKÁ ČÁST

Měsíc (hodinová dotace)	Tematický celek	Počet hodin
ÚNOR (4)	O DĚJINÁCH A O MINULOSTI	2 + 1*
	O DĚJINÁCH A O POČÍTÁNÍ ČASU	2 + 1*
BŘEZEN (7)	O PRAVĚKU A O NEJSTARŠÍCH OBYVATELÍCH NAŠÍ ZEMĚ	3
	O NAŠÍ VLASTI V PRAVĚKU, O PRVNÍCH ZEMĚDĚLCÍCH	3
	O NAŠICH PŘEDCÍCH A O PŘÍCHODU SLOVANŮ	1
DUBEN (5)	O ŽIVOTĚ SLOVANŮ A O VZNIKU JEJICH PRVNÍ ŘÍŠE	1
	O VELKOMORAVSKÉ ŘÍŠI	2
	O ČESKÝCH MÝTECH A O PRVNÍCH PŘEMYSLOVCÍCH	2 + 1*
KVĚTEN (7)	O SLAVNÝCH PŘEMYSLOVSKÝCH KRÁLÍCH	3
	O RODU LUCEMBURKŮ A O KARLU IV.	4
ČERVEN (7)	O JANU HUSOVI A O SLAVNÉ HUSITSKÉ DOBĚ	3
	O KRÁLI JIŘÍKOVI Z PODĚBRAD A JEHO DOBĚ	3
	O VŠEM, CO JSME SE NAUČILI	1

* Doporučujeme zařadit navíc výuku v terénu k procvičení zvládnutých a nabytých dovedností.

- náročnější úkol
- úkol pro práci v terénu
- multimediální knihovna Fred
- online procvičování Škola s nadhledem

KONCEPCE UČEBNIC ČLOVĚK A JEHO SVĚT

UČEBNICOVÁ ŘADA

Ucelenou řadu učebnic pro vzdělávací oblast Člověk a jeho svět tvoří tři učebnice Prvouky pro 1.–3. ročník ZŠ a na ně navazují dvě, resp. čtyři učebnice Příroda a Společnost pro 4. a 5. ročník.

Učebnice Příroda 4 a 5 obsahuje přírodovědné učivo. Učebnice Společnost 4 a 5 zahrnuje učivo historické, geografické a společenskovedné.

Koncepce celé řady je zpracována v souladu s cíli vzdělávání stanovenými školským zákonem a s očekávanými výstupy formulovanými v RVP pro 1. stupeň základního vzdělávání.

Mezi hlavní cíle celé řady patří zaměření na dovednosti žáků, poznávání skrze konkrétní zkušenost (badatelský přístup) a propojenost učiva. Chceme cíleně podporovat žákovské kompetence k učení.

UČEBNICE SPOLEČNOST

Učivo je v obou učebnicích (pro 4. a 5. ročník) rozděleno na samostatnou část geografickou a historickou. Řazení těchto bloků (viz schéma) je koncipováno tak, aby bylo možné vhodně propojovat učivo týkající se přírody (viz učebnice Příroda 4, 5) a geografie. Současně geografický úvod ve 4. ročníku poskytuje platformu pro práci s historickými mapami.

4. ROČNÍK		5. ROČNÍK	
GEOGRAFIE	HISTORIE	HISTORIE	GEOGRAFIE

ÚKOL Z REGIONU

Zájem žáků o místní realie je podporován zařazením úkolů z regionu. K tomuto účelu učebnicí prolínají úkoly v modře či fialově podbarveném rámečku. Pokud je úkol určen pro terénní výuku, je označen specifickou ikonou . Návrh využití těchto úkolů najdete na s. 10 příručky.

UŽ VÍM...

V závěru každé kapitoly si žák pokládá dvě otázky: Co už vím o...? a Co z toho je důležité pro můj život? Cílem první otázky je sebereflexe žáka, co vše si z učiva zapamatoval. Z této rekapitulace vyvozuje vlastní sebehodnocení. Druhá otázka ho vede k propojení nových informací s jeho životní zkušeností a uvědomění, proč se to či ono učí.

UČEBNICE SPOLEČNOST 4

Geografická část je v úvodu zaměřena na pozorování místa, kde žák žije.

Na ni navazuje blok učiva, který se zabývá vznikem a využitím map. Žák se učí číst v různých mapách. Pracuje nejprve s plánem místního regionu, poté lokalizuje naše území v rámci středoevropského regionu. Blok uzavírá téma národní identity.

Druhá část se zabývá rozmanitostí reliéfu našeho území. Učí žáka číst ve fyzicko-zeměpisné mapě.

Učivo o administrativním členění České republiky není koncipováno tak, aby se žák podrobně seznamoval s celým územím státu. Spíše je veden k podrobnému prozkoumání kraje, ve kterém žije, a uvědomění si jeho specifik a významu pro celé území Česka.

Demografická část se zaměřuje na obyvatelstvo Česka a objasňuje žákovi, jak je důležité věst o obyvatelstvu statistiku. Učivo o sídlech řeší problematiku lokalizačních faktorů a rozdílů života ve městě a na vesnici.

Závěr geografické části je věnován kulturním památkám na našem území a jejich ochraně. Důraz je zde opět kladen na mapování místního regionu.

Obsah **historické části** učebnice je koncipován jako expozice, procvičení a upevnění (fixace) základních vědomostí a dovedností ze společenskovedné oblasti – zejména *o národních dějinách v evropských souvislostech*. Postupuje se chronologicky v čase, každá kapitola je uvedena časovou osou, která je zároveň motivačním prvkem. Důležitým motivačním a zároveň edukačním prvkem jsou velké úvodní ilustrace.

Koncepce se odráží také v názvech kapitol VYPRÁVĚNÍ O... Obsah je v učebnici členěn do koncentrovaných tematických celků, které odpovídají hlavním blokům základního učiva. Učivo je pojato jako *obrazy z českých dějin (tomu je přizpůsoben i styl sdělování výkladu formou vyprávění)*, nelze jej tedy chápat jako systematickou

výuku historie. Záměrem je přiblížení významných událostí našich národních dějin a hlavních etap vývoje české společnosti. Učivo obsažené v učebnici tak vytvoří přirozené základy pro výuku *dějepis*, *zeměpis* a *občanské výchovy* ve vyšších ročnících základní školy.

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY

GEOGRAFICKÁ ČÁST

- Žák určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu;
- orientuje se podle světových stran;
- rozlišuje mezi náčrty, plány a základními typy map;
- vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a lidských sídlech na mapách naší republiky;
- vyhledává typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického;
- zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti a v jiných zemích.

HISTORICKÁ ČÁST

- Žák pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy;
- využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti; zdůvodní základní význam chráněných oblastí, nemovitých i movitých kulturních památek;
- rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifik;
- srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik;
- objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů.

DALŠÍ SOUČÁSTI SADY

PRACOVNÍ SEŠIT

Pracovní sešit kopíruje témata učebnice a jejich řazení. Je koncipován tak, že ve většině případů se ke každému tématu v učebnici váže jedna strana úkolů v pracovním sešitu.

Řešení úkolů z pracovního sešitu je součástí příručky, viz s. 152.

Ve středové části pracovního sešitu je umístěn hrací plán pro integrovanou historicko-geografickou hru **Putování časem a kraji Česka**.

Hra je určena pro 1–4 hráče. Lze ji využít ve škole ke hře se spolužáky, vyplnění vyučovací hodiny, či společnou zábavu dětí a rodičů doma. Shrnuje poznatky, které žáci získali v rámci historicko-geografických témat během 4. ročníku.

Popis hracího prostředí: Hráče provází barevná mapa formátu A3 s vyznačenými hranicemi krajů. Je v ní znázorněn výškopis, krajská města a nejvýznamnější české řeky. V mapě jsou dále rozmístěny piktogramy znázorňující oblasti a témata, kterými se žáci ve školním roce zabývali. Kolem mapy vede hrací cesta, po které žáci putují. Za správně zodpovězené otázky si počítají body.

Otázky jsou umístěné na hracích kartách, které žáci získají rozstříháním další přílohy pracovního sešitu Společnost 4 umístěné v online podpoře na www.fraus.cz nebo na portálu Škola s nadhledem (www.skolasnadhledem.cz). Každá karta je tvořena rubovou stranou s piktogramem a lícovou stranou s otázkami. Otázky na kartách jsou rozděleny podle oblasti zájmu na geografické a historické.

Pravidla: Hru začíná nejmladší hráč, nebo – více geograficky – hráč, který bydlí nejdále od školy. Hráči se při hraní pravidelně střídají. Vedle hracího plánu položíme kartičky s otázkami, rubovou stranou nahoru. Hráč si buď vezme horní kartičku (díky piktogramu vidí, kterého kraje se bude týkat), nebo ji může odmítnout. Pak se kartička zařadí na konec hracího balíčku. Za správně zodpovězenou otázku získá hráč body dle informace přímo na kartičce. Pokud žák nezodpověděl otázku správně, dostává šanci další hráč v pořadí – i ten může

odmítnout. Pak podle počtu hrajících hráčů může následovat další hráč, nebo se karta odkládá. Za správné odpovědi se body přičítají, za chybné se neodečítají. Hra končí v momentě, kdy jsou všechny karty rozebrány.

V zápatí každé strany pracovního sešitu se nachází číselný kód, který je cestou na bezplatný portál Škola s nadhledem. Zde si může žák dál procvičovat učivo, tentokrát prostřednictvím zábavných interaktivních cvičení. Ke kódu se vždy vážou cvičení ke konkrétnímu tématu včetně jejich vyhodnocení a správného řešení.

ELEKTRONICKÁ UČEBNICE VE FORMÁTU FLEXIBOOKS

V elektronické verzi učebnice najdete celý obsah tištěné učebnice obohacený o další multimediální a interaktivní materiál. Současně zde najdete odkazy na interaktivní cvičení.

MULTIMEDIÁLNÍ KNIHOVNA FRED

Multimediální knihovna Fred je určena učitelům. V případě potřeby je možné zde získat další materiály pro výuku. Na některé z těchto materiálů odkazujeme přímo v textu této příručky učitele. V neplacené sekci jsou pro vás připraveny mimo jiné také pracovní karty k výuce s učebnicí Společnost 4 (viz Obsah s. 145) a kartičky k historicko-geografické hře Putování časem a kraji Česka.

PORTÁL ŠKOLA S NADHLEDEM

Portál Škola s nadhledem je primárně určen žákovi. Ve škole i doma si může zdarma procvičovat učivo zábavnou interaktivní formou. Všechna cvičení jsou navázána přímo na probíraná témata. Podle nich si žák rychle vyfiltruje konkrétní cvičení. Vše najdete na www.skolasnadhledem.cz.

NÁMĚTY NA INTEGROVANOU VÝUKU

Některé úkoly z regionu je možné spojit v rámci obou předmětů Společnost a Příroda a využít je pro projektový den, společný výlet v okolí školy nebo komplexní integrované poznání blízkého okolí.

TÉMA	SPOLEČNOST – GEOGRAFICKÁ ČÁST	SPOLEČNOST – HISTORICKÁ ČÁST	PŘÍRODA	DOPORUČENÁ METODIKA
ŘEKA V NAŠÍ OBCI	Sledujte cestu řeky nebo potoku protékajících vaší obcí. Zjistěte, kde pramení a do které řeky se vlévá. Pomocí mapového portálu mapy.cz si potok či řeku schematicky zakreslete a popište. Jednotlivá místa na řece navštivte a doplňte k řece i fotodokumentaci.	Na mapě vašeho dnešního kraje najdete alespoň tři řeky, říčky či potoky, u nichž podle vás mohl pobývat pravěký člověk. Vymyslete, k jakým činnostem vaši řeku využíval.	Vydejte se na výpravu k blízkému vodnímu toku. Zmapujte, které rostliny a kteří živočichové zde žijí. K čemu využívají obyvatelé vaší obce tento vodní tok? Jaké břehy má řeka či potok přímo ve vaší obci? Ve kterých místech jsou břehy vysoké a zpevněné a kde naopak nízké? Je v březích potrubí vedoucí z jednotlivých domů a ústící do vodních toků?	Pomocí turistické mapy okolí obce vyhledejte potok či řeku protékající územím vaší obce nebo v nejbližším okolí. Pomocí mapy nebo mapového portálu mapy.cz zjistěte, kde vodní tok pramení a do které řeky se vlévá. Vydejte se na výpravu k vodnímu toku. Vyfoťte jednotlivé části vodního toku, zmapujte rostliny a živočichy, kteří zde žijí, a prozkoumejte břehy. Schematicky si zakreslete řeku, doplňte fotodokumentaci a vymyslete, k jakým činnostem řeku využívat. Doplňte si další významné řeky ve vašem kraji.

TÉMA	SPOLEČNOST – GEOGRAFICKÁ ČÁST	SPOLEČNOST – HISTORICKÁ ČÁST	PŘÍRODA	DOPORUČENÁ METODIKA
VRCHOLY V NAŠEM OKOLÍ	Na vrcholu či vyhlídce pořídte fotografii a náčrt s pohledem do krajiny. Popište významná místa, která jsou z vrcholu vidět.		Zjistěte pomocí turistické mapy, jak se jmenují kopce v okolí vaší obce. Jaká je jejich nadmořská výška? Pokuste se zjistit, jakým způsobem vznikla krajina, ve které bydlíte.	
VYUŽITÍ PŮDY V OBCI – DŘÍVE A DNES	V plánu obce vyznačte nejnovější zástavbu. Zjistěte, jak byla půda, kde dnes stojí nové domy, využívána dříve. Patří váš dům mezi starší zástavbu, nebo novější?	Vyhledejte v online historické mapě z 19. století území své obce. Porovnejte, jak velké území v minulosti tvé obce zabírala pole a jak je tomu dnes.		
ŽIVELNÍ POHROMY V OBCI	S pomocí rodičů nebo kroniky obce zjistěte, jak se vaší obce dotkly záplavy v roce 1997 a 2002. V plánu obce nebo v leteckém snímku vyznačte, jaké území bylo zasaženo. Jak bylo toto území využíváno dříve a jak je využíváno nyní?	Vyhledejte (např. v kronice vaší obce), zda v historii zasáhla vaši obec nějaká živelní pohroma. Zjistěte, co bylo její příčinou, jaké škody byly způsobeny a jak dlouho trvala obnova zničených míst.		
PAMÁTKY A CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ V OBCI A BLÍZKÉM OKOLÍ	Vyhledejte na internetu v Památkovém katalogu kulturní památky ve vaší obci a zvýrazněte je v plánu obce. Navštivte některou z nich nebo navštivte památku v blízkém okolí. Po návštěvě zpracujte plakát, který vyvěsíte ve třídě na nástěnce.	V celém Česku je dnes mnoho různých míst pojmenovaných po svatém Václavu. Najděte ve svém městě, vesnici či ve vašem blízkém okolí takové místo. Možná jich najdete několik.	Vyberte si některé z maplošných chráněných území vašeho regionu. Předem si zjistěte, čím je toto území zajímavé. Přímo na místě pak pořídte fotoreportáž dokumentující unikátnost tohoto území. Můžete ji zveřejnit na webových stránkách školy nebo v regionálním tisku.	

TERÉNNÍ ÚKOLY Z REGIONU

Z hlediska délky trvání rozlišujeme tyto formy terénní výuky:

a. Krátkodobou – probíhá v bezprostředním okolí školy na školním pozemku nebo v terénní laboratoři. Nepřesahuje více než dvě vyučovací hodiny. Jde především o nábivku různých dovedností, které nelze provádět v uzavřených prostorách, např. specifické **kartografické dovednosti** (orientace v terénu, mapování, tvorba panoramatických či topografických náčrtů), **pozorování, měření v terénu nebo pořizování fotodokumentace či videodokumentace**.

b. Střednědobou – probíhá v místě školy nebo obce, kde se škola nachází, nebo může jít o **exkurze do**

různých podniků či mimoškolních zařízení. Jejich trvání může přesáhnout čas, který je věnován výuce, protože budou spojeny např. s dopravou na určené místo. Cíl je kladen na získávání dat z různých činností spojených s hospodářskou činností.

c. Dlouhodobou – probíhá i déle než dva výukové dny a v různých případech se může jednat i o formy s přespaním v jiném místě, než se škola nachází. U dlouhodobých forem výuky by se mělo využít všech zkušeností z nábivky jednotlivých činností z předchozích forem výuky a žáci by se měli více věnovat **badatelským formám výuky prostřednictvím samostatné a skupinové práce**.

Citace: HOFMANN, E., KORVAS, P., POLÁČEK, P.: *Multimediální učebnice pro terénní výuku* [online]. 2009 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js09/teren/web/index.html#soul>

strana učebnice	 TERÉNNÍ ÚKOLY Z REGIONU V UČEBNICI	krátkodobá	střednědobá	dlouhodobá
8	Zajděte do informačního centra nebo na obecní úřad a vyžádejte si plán vaší obce.	x		
13	Do plánu obce zakreslete národní stromy ve vaší obci. Vydejte se k nim a vyfoťte je. Fotografie můžete přidat k jednotlivým bodům plánu obce.		x	
21	Na vrcholu či vyhlídce pořídte fotografii a náčrt s pohledem do krajiny a popište významná místa, která jsou z vrcholu vidět.		x	
25	Sledujte cestu řeky nebo potoku protékajících vaší obcí. Zjistěte, kde pramení a do které řeky se vlévá. S pomocí mapového portálu mapy.cz si potok či řeku schematicky zakreslete a popište. Jednotlivá místa na řece navštivte a doplňte si k řece i fotodokumentaci.			x
31	Udělejte společný průzkum a zjistěte, zda ve vaší obci či městské části převažují přistěhovalci nebo starousedlíci – lidé, kteří se zde narodili. Zapište si nejčastější důvody, které lidi vedly ke stěhování do vaší obce.		x	
35	Navštivte místní kostel, kapličku či synagogu a domluvte si s pověřenou osobou jejich prohlídku. Zakreslete si symbol, který je na této budově, zapište si, co jste se o ní dozvěděli.		x	
40	Pomocí plánu města nebo terénní procházky prozkoumejte vaše město. Vyznačte v něm tučně označená místa v textu.			x
41	Vyhledejte ve vaší obci a blízkém okolí prvky lidové architektury. Vyznačte v plánu obce, kde leží. Vyfoťte je a zjistěte, k čemu sloužily, kdo v nich bydlel apod. Vyhledejte historické fotografie těchto míst a vyprávějte, jak se místa změnila.			x
43	Zhodnoťte, jak je místo vašeho bydliště ohroženo živelními pohromami. Vypátrejte u pamětníků či v kronice obce, jaké živelní pohromy se odehrály ve vaší obci.		x	
43	S pomocí rodičů nebo kroniky obce zjistěte, jak se vaší obce dotkly záplavy v roce 1997 a 2002. V plánu obce nebo v leteckém snímku vyznačte, jaké území bylo zasaženo. Jak bylo toto území využíváno dříve a jak je nyní?		x	
45	Vyhledejte na internetu v Památkovém katalogu kulturní památky ve vaší obci a zvýrazněte je v plánu obce. Navštivte některou z nich nebo památku v blízkém okolí. Po návštěvě zpracujte plakát, který vyvěsíte ve třídě na nástěnce.			x
70	V celé České republice je dnes mnoho různých míst pojmenovaných po svatém Václavu. Najděte ve svém městě, vesnici či ve vašem blízkém okolí takové místo. Možná jich najdete několik.		x	